

ŠIRBEGOVIĆI IZ GRAČANICE

Mr. sc. Rusmir Djedović

JEDNA OD FAMILIJA KOJA JE OSTAVILA ZNAČAJNIJI TRAG U razvoju grada Gračanice, kao i njene Čaršije, u zadnja dva stoljeća su gračanički **Širbegovići**. Kroz čitavo XIX i XX stoljeće pojedini članovi te familije igraju značajnu ulogu u privrednom, političkom i kulturnom životu Gračanice, pa i ovog dijela Bosne. Zapravo, pored gračaničke Čaršije, gdje su imali trgovine, Širbegovići su ponajviše vezani za staru gračaničku mahaluh Čiriš i mahaluh oko Mejdan Džedid džamije, gdje starinom žive i koje od čaršije odvaja samo rijeka Sokoluša, nekadašnja Gračanica rijeka.

Do sada je u našoj nauci ova familija, kao i najveći dio drugih bosanskih familija vrlo malo istražena. Na pojedine predstavnike Širbegovića su se u svojim radovima osvrnuli i neki od najpoznatijih naučnika u Bosni i Hercegovini, kao što su Hadži Mehmed Handžić, poznati alim prije Drugog svjetskog rata, zatim Mehmed Mujezinović, naš najbolji poznavalac islamske epigrafike, te Salih Kulenović, jedini Bošnjak doktor etnoloških nauka u svojoj doktorskoj disertaciji upravo o Gračanici i okolini. Nažalost, samo sa po jednom rečenicom i ništa više.

U novijoj literaturi ima nešto više podataka o Širbegovićima iz Gračanice. Prije svega, u radu Rusmira Djedovića o Mejdan Džedid džamiji i njenoj mahali iz 1996. godine, a

posebno u radu o gračaničkoj mahali Čiriš i njenoj prošlosti i pojedinim njenim starim familijama autora Edina Šakovića i Rusmira Djedovića, objavljenim u maju 2003. godine.

U ovom istraživanju historije, genealogije i značaja familije Širbegović, kao i nekih njenih članova, od najstarijih vremena, kada možemo njeno postojanje da potvrdimo u nekim dokumentima, tj. od XVIII/XIX stoljeća, pa sve do najnovijeg vremena, koristili smo se, uglavnom, do sada neobjavljenim dokumentima. Najviše se radi o originalnim dokumentima i izvorima austro-ugarske provenijencije skraja XIX stoljeća (gruntovnim knjigama iz 1891. godine i katastarskim planovima iz 1883.–1885. godine).

Dosta podataka je korišćeno iz matičnih knjiga koje su početkom XX stoljeća ustrojili imami matičari, tzv. Domovnica, kao i iz arhiva Medžlisa islamske zajednice. Ovi podaci su dopunjeni i sjećanjima o prošlosti familije Širbegovića, kako u narodnom predanju Gračanlija, tako i kod nekih starijih članova ove familije.¹

PROŠLOST I RAZVOJ ŠIRBEGOVIĆA

Najstariji do sada poznati predstavnik gračaničkih Širbegovića je Ahmed-aga. Biće da je ovaj **Ahmed-aga Širbegović** živio u Gračanici krajem XVIII i početkom XIX stoljeća i da se bavio trgovinom, što zaključujemo iz dodatka „aga“, uobičajenog u to vrijeme za imućnije trgovce. Sigurno je imao sina po imenu Mustafa-aga.

Mustafa-aga Širbegović se takođe bavio trgovinom, a vjerovatno je kao i otac mu Ahmed-aga bio i posjednik značajnih zemlji-

šta sa kmetovima pravoslavicima. Živio je ili u mahali **Čiriš**, jednoj od najstarijih gračaničkih mahala, osnovanoj još u XVI stoljeću sa isto tako starom džamijom ili u mahali **Mejdan džedid** (Šarene džamije), u čijem je haremu i ukopan..

Četvoricu Mustafa-aginih sinova, prema poznatim nam dokumentima, nalazimo u Donjem Čirišu još krajem XIX stoljeća. U jednom dokumentu iz 1867. godine, dakle krajem turske uprave, on se spominje kao **Mujaga Širbegović**. Umro je 1290. godine po hidžri ili 1875. godine po današnjem kalendaru, što se vidi iz natpisa na arapskom pismu na njegovom nišanu, koji je pročitao i objavio naš najpoznatiji istraživač islamske epigrafike (natpisa) u Bosni i Hercegovini Mehmed Mujezinović.² Mustafa-aga Širbegović, sin Ahmed-age je vjerovatno rođen odmah iza 1800. godine i prema tome je živio u prvoj polovini i sredinom XIX stoljeća.

Za Ahmed-agu Širbegovića i vjerovatnu mogućnost da je imao još djece je interesantno i sljedeće: „Neposredno uz džamiju, prije jednog stoljeća, dvije kuće ima familija Hadžimehmedagić. Dobila je prezime po Hadži Mehmed-agi, koji je živio za turske vlasti i prezivao se izgleda Širbegović. Krajem XIX stoljeća, spominje se Derviš-aga Hadžimehmedagić, zvani Širbegović, sin Hadži Mehmed-age, valjda Širbegovića. Derviš-aga je umro 1911. godine ili nešto ranije, jer se te godine spominje kao umrli. Iza njega je ostao sin mu Izet”³.

1 Dosta podataka koje pamti porodična tradicija dobio sam od sljedećih kazivača: **Atife Širbegović**, udata Sarajlić, rođene 1931. godine, kćerke Ibrahim-age i unuke Ahmed-age, **Fahrije Širbegovića**, rođenog 1942. godine, sina Edhema i unuka Mehage (oboje iz Gračnice), **Abdulaha (Avde) Širbegovića**, rođenog 1942. godine, sina Ahmeta i unuka Rašid-age, iz Maglaja i **Huseina Širbegovića**, penzionisanog profesora, rodom iz Tarevaca, koji sada živi u Tuzli. (razgovore sa navedenim kazivačima obavio sam tokom avgusta 2003. godine).

2 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, knjiga II, Istočna i centralna Bosna, Biblioteka kulturno nasljeđe, Veselin Masleša, Sarajevo, 1977., str. 190. Mujezinović je taj nišan našao prije 3-4 decenije. Zbog izgradnje velikog islamskog centra, u januaru 1990. godine, srušena je zgrada stare džamije i gotovo svi stari nišani su povučeni i sklonjeni. Nije poznato da li je to slučaj i sa nišanom Mustafa-age Širbegovića i kakva je njegova sudbina. Više o ovoj džamiji, njenom rušenju i izgradnji nove, vidjeti u: Rusmir Djedović, *Mejdan Džedid (Šarena) džamija u Gračanici*, *Gračanički glasnik*, broj 1, „Monos”, Gračanica, maj 1996., str. 38-45.

3 Rusmir Djedović, isto, str. 43.

Kod Šarene džamije, 1891. godine, **Der- viš Hadžimehmedagić, zv. Širbegović, um. Hadži Mehmeda**, u austro-ugarskim gruntovnim knjigama vodi kao vlasnik dvije kuće, na parcelama k.č. 29/4 i 29/8, a takođe je vlasnik i više parcela zemljišta od Gračani- ce prema Lendićima (Vina, Patkovača, Hru- stina), kao i u samim Lendićima⁴. Sasvim je moguće da je Ahmed-aga Širbegović, pored Mustafa-age, imao još jednog sina po ime- nu **Mehmed-aga**⁵. On se takođe bavio trgo- vinom i bio posjednik⁶. Živio je kao i Mu- stafa-aga, u prvoj polovini i sredinom XIX stoljeća. Još za vrijeme turske vlasti obavio je hadž, što govori da je bio imućan. Nasli- jedio ga je sin **Derviš-aga**, koji je po njemu uzeo i prezime. Unuk mu **Izet** se 1892. go- dine spominje kao malodoban, a 1913. godi- ne mu se zvanično u dokumentima briše ma- lodobnost, što znači da je rođen oko 1882. godine. Nije poznato šta je kasnije bilo sa ovim ogrankom Širbegovića.

U blizini navedene džamije, krajem XIX stoljeća, vlasnik jedne kuće (na parceli k.č. 32/39) bila je **Fatima, rođ. Širbegović, udo- va iza Emina Salihefendića**, najvjerovatnije sina Salih efendije, rođonačelnika gračaničkih Salihefendića, koji se, po predanju, očuvanom u Gračanlija, ovamo naselio sa Kavkaza, još za vrijeme Turaka⁷. Fatimu je, 1899. godine, na- slijedio sin Nuraga, kada se ona već spominje kao umrla. Vidimo da je i ona, otprilike, su- vremenik Mustafa-age i Mehmed-age.

Mustafa-aga Širbegović, sin Ahmed-age, imao je četvoricu sinova: Širbega, Alagu,

Mehagu i Đulagu i svi krajem XIX stolje- ća žive u Donjem Čirišu, iza današnje au- tobuske stanice, sve do vodenice Kapetanu- še⁸. Potomci Širbega i Mehage žive i danas, a od Alage i Đulage nema danas živih muš- kih potomaka. U nastavku, prikazujemo ra- zvoj Širbegovića kroz posebne ogranke ove familije.

Ogranak Širbega Širbegovića

Najstariji sin Mustafa-agin je Širbeg, rođen oko 1840. godine, a umro u dubokoj starosti od preko 80 godina. **Širbeg Širbegović** je 1891. godine bio vlasnik dvije kuće (na par- celama k.č. 22/11 i 22/13), otprilike na pro- storu između kuće kadije Ibrahim ef. Me- hinagića i Kapetanuše, a jedna je postojala do prije pedesetak godina. Iza kuća je prolazio jaz, a uz njih je imao i šljivik i vrt kao i ma- nju bašču poviše Kapetanuše, gdje je kasni- je njegov sin Ahmetaga napravio kuću⁹. Po- sjedovao je zemljište i na drugim mjestima (između ostalih, posjed i kmetove u Bolja- niću). Bavio se trgovinom u dućanu u Čar- šiji, a bio je i posjednik. Sa prvom ženom je imao tri sina—Ahmet-agu, Rašid-agu i Mu- rata, te dvije kćeri—Devletu i Hasibu. Druga žena Širbegova, sa kojom je imao sina Haki- ju, zvala se Atifa, a bila je iz stare begovske familije Omerbegovića iz mahale Gojsalića, koja je po muškoj liniji izumrla.¹⁰ Atifa je ro-

8 Edin Šaković, Rusmir Djedović, Mahala Čiriš—razvoj i prošlost, historijska, geografska i etnografska istraži- vanja, *Gračanički Glasnik*, broj 15, maj 2003., „Monos“, Gračanica, str. 32-55. Od stare vakufske vodenice Ka- petanuše, koju je izgradio Osman-kapetan Gradašćević 1800. godine, prolazio je poseban jaz kroz Donji Čiriš i avlije Širbegovića, sve do druge vodenice (nalazila se poviše današnje autobuske stanice), koju je narod nazi- vao Mala ili Koka. Širbeg, Đulaga, Mehaga i Aliaga, si- novi umrlog Mustafe Širbegovića, 1891. godine bili su suvlasnici te vodenice sa po jednim 56-im dijelom. To znači da je njihov otac još za turske uprave imao jedan 14-i dio.

9 Gruntovni ulošci broj 418 i 419, Gruntovne knjige iz 1891. godine za K.O. Gračanicu, Gruntovnica Op- ćinskog suda.

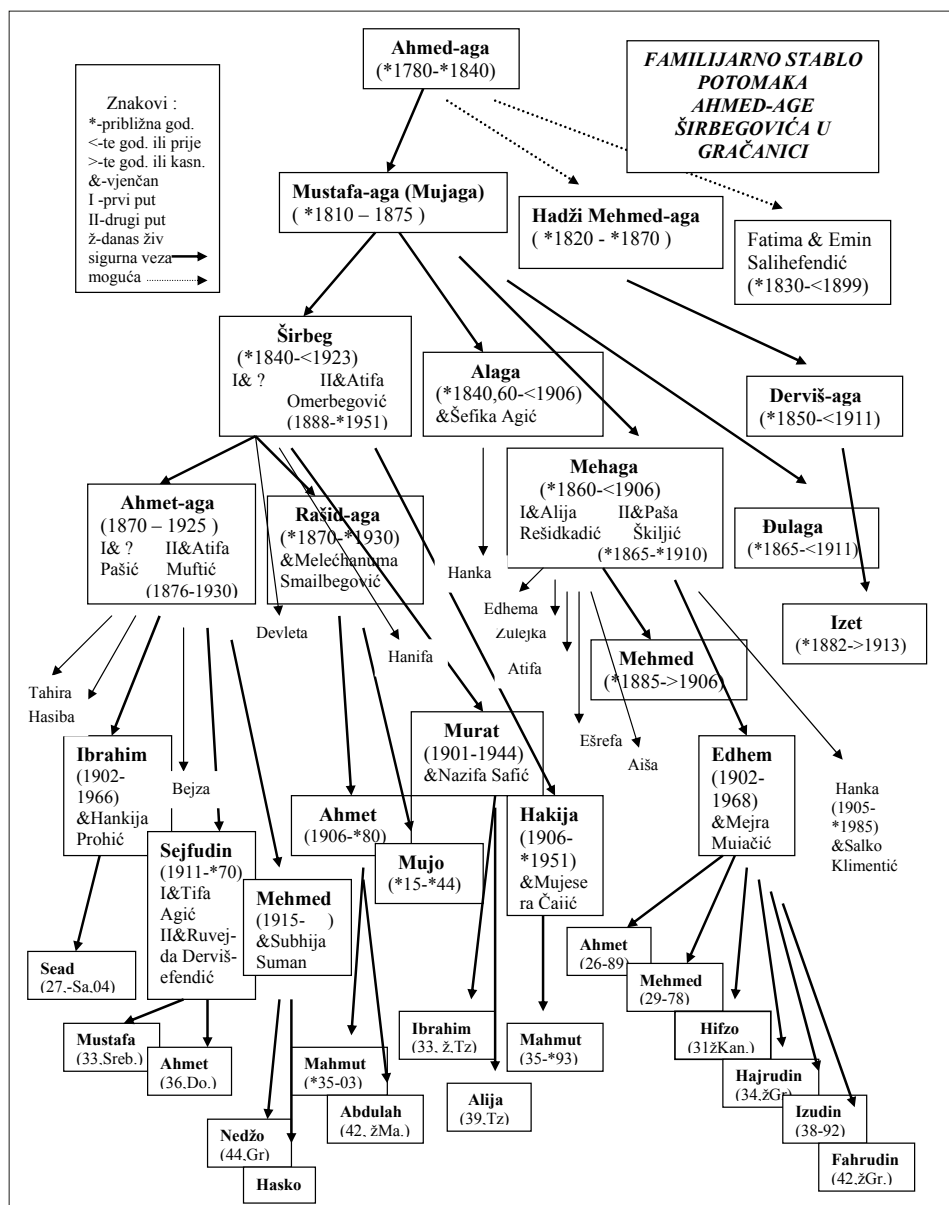
10 Prema priči Mehe Salihefendića, rođenog 1928. go- dine, Širbeg je imao četiri žene. Prva je Dervišefendića

4 Gruntovne knjige za grad Gračanicu iz 1891. godi- ne, Gruntovnica općinskog suda Gračanica; Katastarski planovi K.O. Gračani- ce R=1:3125 i 1: 6250, iz 1883-85. godine, služba za katastar općine Gračanica.

5 Kasnije ćemo vidjeti da je ime Mehmed jedno od naj- frekventnijih imena u familiji Širbegovića.

6 Nasljednici Mehmed-age krajem XIX stoljeća imaju posjede na Ozrenu (Boljanić i Karanovac) i kmetove Ga- jiće i Jovanoviće, tačno gdje starinom posjede i kmetove imaju Širbegovići iz Gračani- ce.

7 Tada je na potezu prema mahali Čiriš, vlasnik jedne kuće bio još jedan Salih efendijin sin, po imenu Začir (k.č. 22/59).

dena 1888., a umrla oko 1955. godine.

Širbeg je igrao značajnu ulogu i u javnom, političkom i vjerskom životu Gračani- ce i okoline za vrijeme austro-ugarske vlasti. Član je Općinskog vijeća od samog njegovog

formiranja, u periodu od 1883., do 1898. i ponovo—u periodu od 1908.—1910. godine. Spadao je u one bosanske uglednike koji su prihvatili evropske tokove, kakve je donijela austro-ugarska uprava¹¹. Od 1916. do 1918.

i s njom je imao djecu: Ahmet-agu, Rašid-agu i Delvu. Ime druge žene, sa kojom je imao sina Murata, nije nam poznato. Sa trećom ženom, rodnom iz Maglaja imao je kćer Kanitu (?).

¹¹ U tom smislu je i njegova izjava objavljena u Bo- snische post-u, prvom političkom listu u Bosni i Her- cegovini. Todor Kruševac, *Bosansko hercegovački listovi u XIX veku*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1978., str. 168.

godine je i predsjednik kotarskog Vakufsko-mearifskog povjerenstva Gračanica. Poznato je da je uvakuflijavao i knjige u gračaničke biblioteke, 1867. godine.¹² Širbeg se spominje, 1921. godine, kao posjednik 3 kmeta u Boljaniću.¹³ U dokumentima se kao živi spominje još 1922. godine, a 1923. godine kao umrli.¹⁴

Ahmet-aga Širbegović je, po značaju u Gračanici, nadmašio oca, jer je kontinuirano, duži niz godina, od 1909. do 1918. bio gradonačelnik grada. Prilikom izbora za Općinsko vijeće Gračanica, koji su održani 12. septembra 1910. godine, Ahmetaga Širbegović je ponovo izabran za vijećnika a 17. istog mjeseca su ga vijećnici izabrali za gradonačelnika.¹⁵ U službenom izvještaju te, 1910. godine je o njemu, između ostalog, navedeno: "Ahmetaga Širbegović (40 godina) inteligentan je čovjek. Njegovo držanje kao gradonačelnika bilo je korektno. On je "okretan", posjeduje čvrstinu. Njegovo političko držanje je dobro i narod ga voli. U političkom opredjeljenju nastupa kao samostalac"¹⁶

Ahmetaga Širbegović je 1914. godine i predsjednik kotarskog Vakufsko-mearifskog

povjerenstva (sa ocem Širbegom je često biran u njegovo rukovodstvo). Jedan je od nekoliko Gračanlija koji 1903. godine osnivaju Islamsku kiraethanu-čitaonicu u Gračanici. Isticao se i u radu i pomaganju Gajreta. Nalazimo ga i među 14 uglednih predstavnika Gračanice koji 1914. godine predaju vladi u Sarajevu peticiju za njen brži ekonomski razvoj. Između ostalog delegacija traži izmještanje buduće normalne pruge pored Gračanice i izgradnju gimnazije.¹⁷

Ahmetaga je rođen 1870. godine a umro 1925. godine.¹⁸ Uspješnu karijeru državnog službenika počinje 1896. godine, kada radi u gruntovnici Kotara Gračanica kao praktikant (pripravnik). Već sljedeće, 1897. godine, Ahmetaga je poreski izvršitelj i radi na procjeni poreza—sve do 1906. godine.

Pored toga što je bio ugledan političar, on se uspješno bavio i trgovinom. Dućan u Čaršiji mu je 1917/18. godine bio u magaziju vakufa Osman-kapetanove medrese.¹⁹ Biće da je to trgovačka radnja koja je protokolisana od austro-ugarskih vlasti u periodu 1908.—1918. godine pod firmom "Širbegović i Čajić".²⁰ U 1910. godini je posjedovao mješovito preduzeće i mobilnih 5.000 kruna.

Krajem XIX stoljeća Ahmet-aga je, zajedno sa sestrom Devletom (udatom za Asifa Salihefendića), vlasnik zemljišnog posjeda u Lohinji sa dvije kmetovske kuće Đakovića

12 Više o tome vidjeti u: H. Mehmed Handžić, Biblioteka H. Halil efendije u Gračanici, *Gajret, kalendar za 1941. godinu*, Sarajevo 1940., str. 194–197. i *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka Sarajevo, Knjiga V, str. 387.

13 Mina Kujović, Prilog historiji agrarnih odnosa u Gračanici i njenoj okolini od 1920. do 1929. godine, *Gračanički glasnik* 12, novembar 2001, „Monos“, Gračanica, str. 51.

14 Biće da se radi o njemu i kada se spominje krajem turske vlasti kao Širbeg Ismeta Širbegovića (*Knjiga vere—sije gračaničkog trgovca H. Spase Hadžistevića iz 1875. godine*, Zavičajna zbirka, Gračanica). Očito se ime Mustafa, pisano ćirilicom, može lahko poistovjetiti sa imenom Ismet, koje za turske vlasti gotovo uopće nije korišteno na ovim prostorima.

15 O tim izborima je kotarski predstojnik Zima izvijestio Prezidium Zemaljske vlade u Sarajevu. (Mina Kujović, Rezultati prvih izbora za općinsko vijeće u Gračanici, 1910. godine, *Gračanički glasnik* 19, maj 2005., „Monos“, Gračanica, str. 32–36.

16 Samostalac je u tadašnjem političkom životu BiH značilo—pripadnik Muslimanske samostalne stranke (MSS).

17 Mina Kujović, Zahtjev za otvaranje gimnazije u Gračanici 1914. godine, *Gračanički glasnik* 14, novembar 2002., Monos, Gračanica, str. 50.

18 Prema priči njegove unuke, Atife (Ibrahima), udate Sarajlić, rođene 1931. godine, Ahmet-aga je umro dva mjeseca prije ženidbe njenog oca (decembra 1925. godine). Ukopan je u haremu, pored džamije u Trepanićima. Kasnije, Širbegović se kopaju u greblja Režići i Šabuša.

19 Tada je, kako se vidi iz proračuna navedenog vakufa, Ahmed-aga Širbegović godišnje davao vakufu 240 kruna kirije. Dokument broj 20951/17, Arhiv Medžlisa Islamske zajednice, Gračanica.

20 Naime, svaka trgovačka radnja, sa najmanje 400 kruna godišnjeg čistog prihoda, imala je obavezu sudskog protokolisavanja (Omer Hamzić, Gospodarske prilike u Gračanici za vrijeme austrougarske uprave 1878–1918. godine, sa posebnim osvrtom na trgovinu, *Gračanički glasnik* 1, maj 1996., „Monos“, Gračanica, str. 56.

(k.č. 173/2 i 174/2). U periodu 1906.–1908. godina je mutevelija nekoliko gračaničkih vakufa (Čiriš, Hadži Fatime i Hadži Ibrahima Šabe).²¹ Držao je u zakupu i obrađivao parcelu vakufa Čiriš džamije, Šabušu u 1911. i 1913. godini.²² Ahmet-aga je kao dobar poznavalac ukupnih društvenih prilika, bio aktivan u javnom životu i iza propasti Austro-Ugarske Monarhije, tako da ga zatičemo, 1921. godine, kao člana odbora kotarske komisije za sastavljanje pregleda zemljovlasnika u Gračaničkom kotaru. Te godine je posjednik jednog kmeta u Lohinji

Iza Prvog svjetskog rata nastavio se baviti politikom, tako da je 1919. godine već član Gradskog odbora Narodnog vijeća Gračanica a 1922. godine je jedan od četiri predstavnika Gračanice na Zemaljskoj skupštini Jugoslovenske muslimanske organizacije (JMO) u Sarajevu.

I on se dva puta ženio. Iz prvog su mu braka kćerke Hasiba i Tahira (izgleda da mu je ta žena bila Pašićka)²³, a iz drugog sa Atifom, rođ. Muftić, djeca: Ibrahim, Bejza, Sejfidin i Mehmed. Druga Ahmet-agina žena Atifa (1876. – 1930.) je kći poznatog gradonačelnika Gračanice Ganibega Muftića.²⁴

Jedan od prve dvojice sinova Širbega, zajedno sa Ahmet-agom, je **Rašid-aga Širbegović**, koji se u nekim dokumentima skraćuje XIX stoljeća, naziva i Rašid-beg. I on je od prve Širbegove žene. Iz nepoznatih razloga odselio je u Maglaj još prije 1891. godine. Te godine je bio vlasnik većeg posjeda u Malešićima, sa više kmetova, pravoslavaca. Kao njegovi kmetovi se pominju sljedeće porodice u Ahmićima, dijelu pomenutog sela, naseljenog srpskim stanovništvom tokom

XIX stoljeća: Martići–3 kuće, Radići, Stojanovići, Nikolići i Đurići.²⁵ Od Rašid-age je neke kmetove kupio Mujaga Kučukalić, sin Aliage, oko 1908. godine, a od njega–braća Mehmed i Omer Čamdžić, sinovi Mehmeda, iz Malešića. Još 1921. godine Rašid-beg je vlasnik dvije kuće kmetova u Ahmićima, čija je procijenjena vrijednost 1.760 kruna. Već 1923. godine, agrarnom reformom u Kraljevini SHS, ti su posjedi oduzeti od Rašid-bega i dodijeljeni srpskom stanovništvu.

Rašid-beg je rođen između 1860. i 1865., a umro u Maglaju, oko 1930. godine. U Maglaju se oženio sa Melečhanumom Smailbegović. Izučio je terzijski zanat. U Maglaju je živio u Gornjoj Čaršiji, gdje je ostavio i potomke.²⁶ Rašid-aga je imao: Rašidu, Ahmetu, Hatidžu (Dževahiru) i Muju (još mu je četvoro djece umrlo mlado).²⁷

Od prve žene Širbeg je imao i dvije kćerke. Prva je Delveta (1868. – 1944.), udata za Asifa Salihefendića. Imala je sinove Raiba (1893.) i Faika (1898.), u porodici Ibrahim-age su je zvali “tetka mala”. Druga je Hanića ili Kanita (1882. – oko 1960.), udata za Mehmeda Rešidbegovića. Imala je sinove: Muhameda (1900.), Mustafu (1909.) i Edhema (1912.).

Treći sin Širbega, od prve žene bio je Mustafa, kasnije poznatiji kao Murat. **Murat Širbegović** je rođen 1901. godine. Bavio se obućarskim zanatom, imao je radnju u jednoj zgradi pored ulice, ispred očeve

25 Zabilježeno je narodno predanje u Ahmićima da je pretke Martića iz Hercegovine kao svoje kmetove tu naselio neki Isa-beg Maglajlija. (Salih Kulenović, *Različita etnološka građa sa područja Gračanice-Malešići*, *Gračanički glasnik* 2, novembar 1996., „Monos“, Gračanica, str. 75.

26 Stariji predstavnici gračaničkih Širbegovića se još sjećaju rodbinskih veza sa njegovim potomcima u Maglaju, a ovi opet i danas pričaju da je njihov rodonačelnik doselio iz Gračanice, da je imao kmetove u Malešićima i da su se doskora rodbinali sa nekim Širbegovićima u Gračanici, dok nisu poumrili.

27 Ahmet je rođen 1906. godine, bavio se trgovinom i imao dva sina: Mahmuta i Abdulaha (1942., živ i danas), Mujo je umro od sušice (tuberkuloze) krajem Drugog svjetskog rata.

21 Dokumenti u Arhivu Medžlisa islamske zajednice Gračanica, za navedene godine.

22 Edin Šaković, Rusmir Djedović, isto, str. 49, Proračun vakufa u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1913., str. 105.

23 Radi se o Emini Pašić, kćeri Sabit-bega Pašića iz Gračanice.

24 Više o Ganibegu i Muftićima vidjeti u: Edin Šaković, Rusmir Djedović, isto, str. 38. i 41.

kuće²⁸. Oženio se 1923. godine sa Nazifom Safić (1905.) i imao sa njom: Hasiju (1925.), Devletu (1929, udata u Maglaj), Ibrahima (1933., živi u Tuzli), Seniju (1935., udala se u Miričinu), Aliju (1939., odselio u Tuzlu) i Melću (rođena i umrla 1944).

Četvrti sin Širbega i jedini od njegove druge žene bio je **Hakija Širbegović**. Kod njega je dugo živjela mati Atifa. Bavio se kovačkim zanatom i držao radnju u istoj zgradi u kojoj je živio i Murat. Rođen je 1906. godine, 1933. se oženio Mujeserom Čajić (1912.), a umro oko 1951. godine. Djeca su mu: Mahmut (1935. – 1993.), Lejla (1937., udata u Brčko), Emina (1940.) i Hanifa ili Kanita (1944., udata u Kladanj).

Najstarija djeca Ahmet-age su kćeri Tahira, udata za Hafiza Salima Alića, sina Salih ef., koji je živio na Mejdanu,²⁹ i Hasiba, rođena 1901. godine, udata za Hafiz Muhameda Šabića, sina Hafiz Mustafe, na Čiriš³⁰.

Najstariji sin Ahmet-age iz drugog braka je **Ibrahim Širbegović**. Bavio se trgovinom, a bio je aktivan i u lokalnoj politici. Početkom dvadesetih godina je u Gračanici važio za čovjeka naprednijih političkih razmišljanja, pa je zbog toga od strane vlasti Kraljevine SHS proganjan i hapšen.³¹ Kasnije je bio angažovan u Jugoslovenskoj muslimanskoj organizaciji (JMO), koja je zastupa-

■ IBRAHIM-AGA ŠIRBEGOVIĆ

la interese Muslimana Bosne i Hercegovine, pa je kao predstavnik gračaničkog sreza prisustvovao Zemaljskoj skupštini JMO, 1927. godine.³² Želio je da nastavi očev i djedov politički značaj u Gračanici i okolini. Školovao se u Debrecinu (Mađarska). Imao je trgovačku radnju na mjestu stare „Gračanke“ (kasnije robne kuće).³³ Posjedovao je i zemlje u Sladnoj, Špionici, Lohinji (imanje sa manjom kućom). Odmah iza Drugog svjetskog rata tadašnje vlasti su mu konfiskovale jednu kuću.³⁴ U narodu je važio kao Ibrahim-aga. Rođen je 1902. a umro 1966. godine. Žena mu je bila Hankija Prohić (1904. – 1967.), kći H. Avdage, a sestra Sabrijage i dr. Abdu-

28 Ta obućarska radnja je bila na mjestu današnje stambene zgrade, između avlije Mehinagića i kuće Imširovića.

29 Zapravo, Tahira je bila prva žena Hfz. Salima i u tradiciji je ostalo da je umrla zajedno sa djetom pri porodu. To bi se moglo dogoditi nešto prije 1912. godine, pošto se te godine Hfz. Salim Alić oženio drugom ženom Dževahirom Hasagić, rodom iz Žepča, odakle je u Gračanicu doselio i njegov otac. Njihov sin je Adem Alić, rođen 1918. godine, poznati gračanički antifašista, kojeg su Nijemci strijeljali kao partizanskog ilegalca u decembru 1943.

30 Hasiba je sa Hfz. Muhamedom Šabićem imala sinove: Sejdu, Taiba, Ahmeta, Adema i Salima (Salim Šabić, rođeni Gračanlija je krajem XX stoljeća bio vodeća ličnost društvenog i političkog života među bošnjacima-muslimanima u Zagrebu i Hrvatskoj).

31 Esad Tihić, Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji*, Gračanica, 1988., str. 98-99.

32 Atif Purivatra, *JMO u političkom životu Kraljevine SHS*, „Svjetlost“, Sarajevo, 1974., str. 537.

33 Prema sjećanjima starijih Gračanlija u staroj zgradi „Gračanke“, između dva svjetska rata, gledano sa sjevera, nalazili su se sljedeći dućani: Hfz. Muhameda Šabića, Huseina Junuzovića zv. Malkija, Ibrahim-age Širbegovića, pa dućani dvojice Židova–Goludera i Isidora Pape.

34 Ovaj podatak se navodi u dokumentaciji o nacionalizaciji i konfiskaciji 1946. godine. Nalazio se u općinskoj arhivi, a sada u Kantonalnom arhivu Tuzla.

rahmana (Avde) Prohića. Sa njom je imao: Ahmeta (umro sa 40 dana), Seada (1927., školovao se u Zagrebu, živio i radio u Sarajevu, umro 2004. godine), Seniju (1929. – 1931.) i Atifu (1931., živi u Gračanici, udata Sarajlić).

Drugo dijete Ahmetage je kći Bejza, rođena 1906. godine, udata za Mustafu Smajlbegovića u Bjeljini.

Sejfudin Širbegović je rođen 1911. a umro oko 1970. godine. Radio je kao službenik, a živio ispod Trepanića. Prvi put se oženio 1932. godine sa Tifom Agić (1913.). Njih dvoje imali su djecu: Mustafu (1933., odselio u Srebrenik), Ahmeta (1936., odselio u Doboju), Kaniu ili Hanumicu (1938., udata na Karuše) i Seniju (1941.). Sejfudin sa drugom ženom Ruvejdom Dervišefendić ima i kćer Zejdu.

Najmlađi sin Ahmet-agin je **Mehmed Širbegović**, rođen 1915, naselio se u Potok Mahali i sa Subhijom Suman, (1925.) ima Nedžada (1944.), Haska i Azru.

Ogranak Alage Širbegovića

Interesantno je da se kao vlasnik jedne kahvane u Donjem Čirišu, krajem XIX stoljeća, spominje Alaga Širbegović. Ta kahvana se nalazila približno na onom mjestu na kojem će se kasnije izgraditi poznati “Rifatagin hotel” (danas: stara zgrada iza autobuske stanice). **Alaga Širbegović** je 1891. godine vlasnik dvije kuće, koje su bile iza današnje autobuske stanice (k.č. 22/10 i 22/39). Objekte kuće je 1905. i 1906. godine kupio Arif ef. Mehinagić, šerijetski sudac u Gračanici. Pored kuća i kahvane, imao je i jedno gradilište i vrt, te oranicu “Oklučak” (k.č. 560), od desetak dunuma u Sprečkom polju.

Alaga Širbegović, sin Mustafa-age, se kao umrli spominje 1906. godine. Žena mu se zvala Šefika, rođ. Agić, kasnije se preudala za nekog Agića u Smoluću kod Lukavca. Imali su jednu kćerku, po imenu Hanku, za koju se u jednom dokumentu navodi da je rođe-

na davne 1862. godine³⁵. Opet se u drugom dokumentu, iz 1906. godine navodi se kao malodobna (?), što dovodi u sumnju podatak u prethodnom dokumentu. Takođe činjenica da je umrla oko 1960. godine i da bi prema prvom dokumentu živjela gotovo 100 godina, što je velika rijetkost, ide u prilog drugom podatku.

Sve u svemu, Hanka je rođena ili 1862. ili 2–3 decenije kasnije³⁶. Prema tome i Alaga Širbegović, bi mogao biti rođen ili oko 1840. ili oko 1860. godine. Alaga je imao posjed i kmetove (Bogićevice, Cvjetkoviće i Mrkanoviće) u Boljaniću.

Ogranak Đulage Širbegovića

O Mustafa-aginom sinu Đulagi, koji je vjerovatno i najmlađi, ima najmanje podataka. Rođen je oko 1860. godine, a još 1906. godine spominje se među živim. Izgleda da je umro 1911. godine. Krajem XIX stoljeća **Đulaga Širbegović** je sa bratom Širbegom vlasnik posjeda u Boljaniću sa kmetovima (Petrovići i Maksimovići–3 kuće). U posjedu je, 1891. godine, imao i oranice “Drijenča” (k.č. 1002 od 6,7 dunuma.) Spominje se kao posjednik u 1921. godini jednog kmeta u Boljaniću.³⁷ Izgleda da se nije ženio, niti je imao djece.³⁸

Ogranak Mehage Širbegovića

Jednu kuću u Donjem Čirišu, 1891. godine, posjeduje **Mehaga Širbegović**, sin Mustafa-age. Nalazila se odmah iza današnje autobuske stanice (k.č. 22/26).³⁹ Pored kuće, Meha-

35 Matične knjige stanovništva Gračanice koje je vodio imam matičar početkom XX stoljeća, Domovnica, Knjiga I-A, broj 240/I (235/1), Matična služba općine Gračanica.

36 Hanka se udala za hafiza Hasana Omerbegovića u mahalul Gojsaliće, a kasnije preudala za Mujagu Aganovića.

37 Nesigurno je taj podatak uzeti i da je te godine bio živ.

38 Valjda zato što je zbog duševne bolesti bio pod skrbništvom, kako se navodi u dokumentima.

39 Poslije njegove smrti, 1906. godine, vlasnici te kuće postaju službenici banke u Gračanici Wilhelm Foukal pok. Ferdinanda i Prokop Zukiewicz pok. Ivana, koji

ga je vlasnik i vrta a posjedovao je i parcele sa šljivikom pod nazivom "Katunište" (k.č. 485 i 487 od 15 duluma, na Korića Hanu), više parcela "Ograda" i "Podjezak" (k.č. 318, 332, 333 i 334 od 13 duluma, blizu Straževca), kao i oranicu "Priedor" (k.č. 1518 od 21 dulum u Sprečkom Polju).⁴⁰ Krajem XIX stoljeća Mehaga je vlasnik posjeda u Boljaniću, sa dvije kmetovske porodice.⁴¹ Mehaga je 1892. godine vlasnik nekoliko kmetova i u Petrovom Selu–Brđani.⁴² Zajedno sa svojim najbližim rođacima, kao i drugim uglednim Gračanlijama, učestvuje u javnom i kulturnom životu grada i okoline. Između ostalog, učestvovao je u osnivanju i pomagao rad Islamske čitaonice, 1903. godine.⁴³

Rođen je oko 1860., a umro, najvjerojatnije 1906. godine, jer se tada u dokumentima spominje kao umrli.⁴⁴ Koliko je poznato, dva puta se ženio. Prva žena mu se zvala Alija Rešidkadić, koju je oženio nešto prije 1880. godine (druga po redu kćerka sa njom rodila mu se 1881. godine). Ta žena umrla je 1892. godine.⁴⁵ Biće da su brojna malodob-

na njenom mjestu ubrzo grade kuću u srednjoevropskom stilu (poznata kao Zukićeva kuća, danas Tinjića). Mehagini nasljednici nastavljaju stanovati u jednoj susjednoj kući, takođe vlasništvo Širbegovića.

40 Gruntovne knjige za K.O. Gračanicu, 1891., uložak 420, Gruntovnica Općinskog suda.

41 Kmetovi su bili braća Risto i Đuro Lazić, zv. Mitrović, pok. Mitra (Lazića), sa porodicama.

42 Izgleda da ih je kupio od braće Nazif-bega i Šemsibega Babića iz Maglaja (Gruntovne knjige za k.o. Petrovo Selo iz 1891. godine).

43 Među Gračanlijama koji osnivaju i pomažu tu čitaonicu su i: Mehaga Širbegović–posjednik, Širbeg Širbegović–posjednik i Ahmet-aga Širbegović – posjednik (Sajma Sarić, Osnivanje Islamske čitaonice (kiraethane) i drugih kulturno-prosvjetnih i humanitarnih društava u Gračanici početkom 20. stoljeća, *Gračanički glasnik* 14, novembar 2002., „Monos“, Gračanica, str. 47–49).

44 U porodičnoj tradiciji se govori da je umro u četrdesetom godinama i to 4-5 godina iza rođenja sina Edhema, koji je rođen 1902. godine.

45 Alija rođena Rešidkadić se u dokumentima 1891. godine navodi kao "udata za Mehagu Širbegovića". Te je godine bila vlasnik dva šljivika na Drafničima (k.č. 9/34 pod nazivom "Vinograd" i k.č. 208 "Brdo", površina 2,7 i 5 duluma). Već 1892. godine ta se zemlja

na djeca umrlog Mehage, koja se spominju na samom početku XX stoljeća, upravo izrođena sa Alijom: Mehmed, Edhema, Zulejka, Atifa, Ešrefa i Aiša.⁴⁶

Za Mehaginog sina **Mehmeda**, koji je rođen oko 1885. godine, ništa ne znamo. Umro je vjerovatno bez djece, odmah iza 1906. godine, kada se zadnji put i spominje. Druga Mehagina žena je bila Paša Škiljić, kći Omer-bega⁴⁷ nešto prije 1900. godine. U porodičnoj tradiciji je ostala priča da je Mehaga sa Pašom imao troje muške djece, koja su odmah umirala i tek je četvrto, Edhem (rođen 1902. godine), kojeg su posebno pazili, ostao živ.⁴⁸ Paša se poslije njegove smrti preudala za Avdi-hodžu Nazifagića u Gračanicu i kroz 2-3 godine umrla.

Mehagina djeca od žene Paše, Edhem i Hanka, su jedini živjeli duže. Hanka, koja je rođena 1905. godine, udala se u Tuzlu za Salku Klimentića i sa njim izrodila djecu: Šefiku, Pašu, Sakiba, Muhameda (rođen 1945. godine, živ i danas) i Zumretu. Umrla je oko 1985. godine.

Edhem Širbegović je ostao sa 4-5 godina iza oca Mehage. Živio je sa majkom i sestrom u velikoj spratnoj čardakliji koja je ostala iza Mehage (iza nje je tekao jaz za

vodi na Omerbegovićima sa Drafnića (Gruntovne knjige za K.O. Gračanicu iz 1891. uložak 1170, Gruntovnica Općinskog suda).

46 Uglavnom se više ne spominju poslije 1906. godine, što nije čudno ako znamo da su ranije mnoga djeca umirala u ranoj mladosti. Niti porodična tradicija ne govori puno o njima. Jedino sa sigurnošću znamo za Zulejku Širbegović (1881. – 1936.), koja je udata za Osman ef. Hifziefendića i sa njime imala kćerku Ramizu (1910.). Porodična tradicija govori da su neki Čehajići i Mehinovići iz Gračanice, zvali Edhema dajdžom. Govori se da je on imao neku tetku u Smolući koja je imala djecu (sina Mehmeda) i da su ga ta djeca zvala dajdža, ali on im nije bio pravi.

47 Škiljići su u Gračanicu doselili iz Užica, 1862. godine. Između, ostalih i Omer-beg Škiljić, sin Mustabegov, sa dva sina–Salihom i Mustafom. Rođen je u Užicu 1818. a umro u Gračanici prije 1891. godine, gdje su mu se rodile i kćerke Sabera i Paša.

48 Tradicija govori da je Edhem tri godine "kupan u mlijeku" da bi ostao živ.

Malu vodenicu).⁴⁹ Pošto mu se majka preudala i ubrzo i umrla, brigu o njemu je preuzeo i othranio ga njegov rođak Ahmet-aga Širbegović. Ahmetaga je bio stariji 40 godina i već ugledan trgovac i poznata javna ličnost u čašiji.

Pošto se Ahmet-aga brinuo o njemu i pomogao mu da sačuva imanje, Edhem ga je zvao “amidža”, mada su, ustvari, bili amidžići. Iz te kuće se i oženio, oko 1925. godine, sa Mejrom (rođenom 1905. godine) Mujačić, kćerkom Hajrije.⁵⁰ Tu su dobili i prvu djecu. Ahmet-aga mu je pomogao da nabavi volove, kola i stoku i da preseli oko 1930. godine na zemljište zvano “Bare”⁵¹, na Korića Hanu, gdje tada praktično i nije bilo kuća. Na toj parceli od 36 dula, Edhem je prvo izgradio mutvak, oko 1930. godine, zatim bunar 1933. godine, a kuću oko 1940. godine.⁵² Tu

■ PORODICA IBRAHIM-AGE ŠIRBEGOVIĆA 13. III. 1943. (SNIMIO ISMET ŠAKOVIĆ, IZ KOLEKCIJE N. HALILBEGOVIĆA)

49 Ta se čardaklija nalazila iza današnje autobuske stаницe, a ispred magacina Bosne.

50 Hajrijin otac Sadik Mujačić je krajem XIX stoljeća došao iz Hercegovine kao subaša koji je prikupljao prihode sa begovskih imanja na Ozrenu. Hajrija je rođen 1886. u Trebinju i sa ocem došao u Gračani. Bivio se trgovinom. Mejra je iz njegovog prvog braka sa Hanijom Zahirović iz Gornjih Moranjaka. Drugi put se oženio 1911. godine sa Timom Imamović iz mahale Gojsalić, sa kojom je imao djecu: Rifu (1914.), Ifetu (1917.), Mehmeda (1925.), Hamdiju (1928.) i Fadilu (1931.). Kao umrli, Hajrija se spominje 1944. godine.

51 To zemljište narod uglavnom i naziva “Širbegovića Bare”.

52 U pregledu zemljovlasnika iz 1921. godine navodi se i Širbegović (Mehage) Edhem, koji sa 4 suvlasnika, posjeduje zemlju u Petrovom Selu Brđani, sa 2 kmeta, čija je procijenjena vrijednost 960 kruna (Mina Kujović, Prilog historiji..., str. 51.). U sjećanju članova porodice je da su im sve do 1953. godine, seljaci iz tog sela donosili poljoprivredne proizvode.

su mu se izrodila i ostala djeca. On je umro 1968., a njegova žena Mejra 1983. godine.

Edhem je imao čak trinaestoro djece: Ahmeta (1926. – 1989.), Pašu (1928. – 1930.), Mehmeda (1929. – 1976.)⁵³, Hifzu (1931., danas živi u Kanadi), Hajrudina (1934.), Ramzu (1935.), Izudina (1938. – 1992.), Šemsu (1940.), Fahrudina (1942.), Hajriju (1944.), Razu (1944.), Hanumicu (1946.) i Zehru (1950.).

NASTANAK PREZIMENA I PORIJEKLO

Prezime Širbegović je nastalo od muslimanskog ličnog imena **Širbeg**, koje je složeno ime od persijske riječi “šir”, što znači: lav, junak i turske riječi “beg”, koja znači: ple-

53 Njegovi sinovi su poznati bosansko-hercegovački poduzetnici, Faruk i nešto mlađi Reuf Širbegović

mić, posjednik, odnosno viša vojna i civilna titula. Osnovno značenje imena Širbeg bi bilo: beg-lav ili beg-junak⁵⁴. Vjerovatno se rodonačelnik ove familije prije nekoliko stoljeća zvao Širbeg.⁵⁵ Dosadašnja detaljnija naučna istraživanja prošlosti Gračanice, mahale Čiriš i njenih familija, su za Širbegoviće konstatovala da "nije poznato odakle su porijeklom..."⁵⁶. Očuvano predanje kod starih Gračanlija i Čirišana, samo kaže, za tu familiju, da su "stari". Istina, ima i drugačijih mišljenja, pa se navodi da su porijeklom iz Hercegovine⁵⁷, što je malo vjerovatno.

Porijeklo gračaničkih Širbegovića moramo promatrati u kontekstu porijekla Širbegovića i u nekim obližnjim starim bosanskim gradovima i čaršijama jer je poznato da Širbegoviće iz Gračanice, vlastita opća porodična tradicija, vezuje za familije sa istim prezimenom u Maglaju i Tešnju, pa i Tarevcima kod Modriče.

U nauci je dobro poznato da u Tešnju starinom postoji sloj **plemičkog** stanovništva. Narodna tradicija očuvana i zabilježena kod Tešnjaka, govori o brojnim starosje-

dilačkim familijama. Smatra se da i tešanjski Širbegovići spadaju u jednu grupu takvih rodova, koji čuvaju tradiciju o zajedničkom porijeklu i da starinom upravljaju Tešanjskom kapetanijom.⁵⁸

Maglaj starinom ima brojne begovske familije koje su posjedovale velike zemljišne komplekse na Ozrenu, pa i dalje. Među njima su i maglajski Širbegovići.⁵⁹ Može se po-

58 Miroslav Nišanović, stručnjak etnološkog odjeljenja, Zemaljskog muzeja u Sarajevu, koji se prije dvadesetak godina bavio proučavanjem porijekla familija u Tešnju, u svom radu: "Porijeklo stanovništva Tešanskog kraja", separat Glasnika Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Etnologija, Nova serija, sveska 41/42, 1986/87., str. 14., piše sljedeće: "Od vrsnog poznavoca narodne tradicije o porijeklu porodica, Hamze Širbegovića, zabilježili smo predanje o porijeklu njegovog roda: "Otac je uvijek insistirao da smo mi domaća porodica, koja se nije doselila. Da li je od bogumila, kršćana, nije bitno, ali da smo domaća porodica, bez primjese, tu nema sumnje. Naši preci su prvi među prvim poslije Turaka, možda nakon sto godina su se tu našli. Bili su kapetani, Ova strana gore od Čaršije tamo su Eminagići, Širbegovići, Memišbegovići, Ahmedkadići i Mehinagići. Svi oni žive na prostoru zvanom Trčica. Nikada se između sebe nisu ženili. Na osnovu toga svi smo mi jedno pleme." Narodno predanje u Tešnju govori i da su od tri brata Širbega, Ahmeda i Ibrahima nastali današnji Širbegovići i Ahmedkadići u Tešnju i Ibrahimkadići u Medakovu; Kao svjedok u Tešnju, na jednom dokumentu iz 1741. godine se spominje neki Širi-beg. (Haidža Čar-Drnda, *Sidžil tešanskog kadiluka (1740-17529*, Orijentalni institut u Sarajevu, 20005. godine, str. 122); Krajem XIX stoljeća u Tešnju se spominju trgovci: braća Muhamed-beg, Dedo i Mahmut Širbegović, kao i Salih-aga Širbegović. (Alija Galijašević, *Tešanske zanatlije i trgovci 1642-1992*, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj, 1996., str. 52-53.); Muhamed-beg Širbegović je 1909. godine svjedok u jednoj raspravi o porijeklu nekih tešanskih familija. (Husnija Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine*, Hrvatski institut za povijest-Zagreb, Institut za istoriju-Sarajevo, Zagreb, 2003., str. 233.); Za vrijeme austro-ugarske uprave, kao mutevelija vakufa Abdi pašine džamije i mekteba u Tešnju, spominje se Derviš-beg Širbegović, dok Hadži Salih-aga Širbegović drži tri dućana vakufa Gazi Ferhat-beg medrese. (*Proračun vakufa u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1913., str. 303-304.

59 U XIX stoljeću Maglaj ima poseban vakuf koji je osnovao H. Osman-beg Širbegović (*Proračuni vakufa u Bosni i Hercegovini 1889. godine., Sarajevo*). Početkom XX stoljeća u Maglaju se spominje Mahmud-beg Širbegović, koji je igrao značajnu ulogu za vrijeme austro-ugar-

54 Ismet Smailović, *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*, El-Kalem, Sarajevo, 1990., str. 498. Inače, početkom turske uprave u Bosni (XVI/XVII stoljeće) bila su relativno česta lična imena Širi i Širmerd. Oba su nastala od persijske riječi "širi", što znači lavovska snaga, junaštvo. Odatle i oblik "šir", u smislu lav. (Amina Kupusović, *Muslimanska imena u opširnom popisu Bosanskog sandžaka iz 1604. godine, Prilozi za Orijentalnu Filologiju (POF) 40/1990*, Sarajevo, 1991., str. 281.)

55 Lično ime Širbeg se pojavljuje tokom osmanske uprave u Bosni, pa postoji mogućnost da je i prezime Širbegović potiče od ličnosti koja se zvala Širi, a po položaju bila posjednik, beg.

56 Edin Šaković, Rusmir Djedović, isto, str. 41.

57 Salih Kulenović, *Gračanica i okolina-antropogeografske i etnološke odlike*, Tuzla, 1991., str. 168. Kulenović svrstava Širbegoviće u grupi familija koje su se u Gračanicu naselile iz Hercegovine kroz čitavo XIX i početak XX stoljeća. Među njima ima onih koje su nesumnjivo takvog porijekla, ali i onih, koje, opet nesumnjivo, nisu takvog porijekla. Prije svega Jahići i Pašići, za koje se zna da su doselili iz Užica. Tako da ovaj navod u slučaju Širbegovića, proističe, vjerovatno, iz neupućenosti kazivača porijekla stanovništva Gračanice.

tvrditi brojnim činjenicama da gračanički Širbegovići imaju najviše veza, upravo sa Maglajem i tamošnjim Širbegovićima. Tako Rašid-beg Širbegović, sin Širbega, rođen i odrastao kod oca u Gračanici, prije 1891. godine odlazi u Maglaj, gdje mu i danas žive potomci.⁶⁰ Gračanički Širbegovići gotovo sve zemljišne posjede starinom imaju u ozrenskim selima: Boljanić, Karanovac i Petrovo Selo, gdje takođe imaju posjede i brojne begovske familije iz Maglaja (Hadžiuzeirbegovići tj. Uzeirbegovići, Mehinagići, Obralići, Babići, Smailbegovići).⁶¹ Upravo na turskom putu koji spaja Gračanicu i Maglaj i ide preko Karanovca, Boljanića i Preslice, nalazi se han, poznat pod nazivom Han Širbegović. Kao takav je ucrtan i označen i na austro-ugarskim katastarskim planovima, razmjera 1:6250, iz 1883-85. godine. U gruntovnim knjigama za k.o. Boljanić s kraja XIX stoljeća, vodi se kao vlasništvo gračaničkih Širbegovića. Han se nalazio na Kraljevom polju, blizu današnje željezničke postaje Boljanić.⁶²

ske uprave; Mejra Širbegović iz Maglaja je za vrijeme austrougarske uprave, udajom za Emin-bega Eminagića u Tešnju, kao miraz donijela dvadesetak kmetovskih selišta u ozrenskim selima: Brijesnica, Dolac, Krsno Polje, Smrdin (kasnije preimenovano u Bočinja) i Stroišće. Husnija Kamberović, isto, str. 381.

60 Interesantno je da danas u Maglaju žive samo Širbegovići potomci Rašid-age, a stara porodica maglajskih Širbegovića, od kojih je Mahmut-beg, je u muškoj liniji već izumrla.

61 Krajem XIX stoljeća posjede sa dvadesetak kmetovskih porodica u Boljaniću imala je Hasiba, rođeno Širbegović, udata za Jasim-bega Pašića, sina Ibrahim-bega u Gračanicu, zajedno sa Nuri-begom Hadžiuzeirbegovićem iz Maglaja. Hasiba rođ. Širbegović se 1906. godine navodi kao udova Jasim-bega Pašića. Takođe, početkom XX stoljeća, u Gračaničkom kotaru ima posjede i Hata Mulalić, udata Širbegović, iz Maglaja.

62 U historijskim dokumentima se krajem turske uprave, odnosno, oko 1870. godine, na drumu ka Maglaju, pola sahata daleko od Gračanice, spominje jedan han u vlasništvu nekog hadži Derviša Halače. (Dr. Galib Šljivo, Gračanica u vrijeme nemira u Zvorničkom sandžaku, *Gračanički glasnik* br. 10, novembar 2000., „Monos“, Gračanica, str. 36; Interesantno da na tom turskom putu, u Karanovcu jedan han ima i familija Đulića iz Gračanice. Tačnije vlasnik hana (k.č. 75/8) prije 1896. godine je bio Avdo Đulić, sin umrlog Mustafe. Iza 1896.

Interesantno je da se sve do početka XX stoljeća u begovskim familijama Uzeirbegović, Širbegović i Smailbegović u Maglaju i Tešnju, zadržao stari plemićki način lova pomoću dresiranih ptica sokolova, tzv. sokolarstvo (ovo bilježe brojni inozemni istraživači i putopisci). Širbegovića ima i u velikom i starom selu Tarevci kod Modriče. Radi se, zapravo, o nekoliko njihovih starih ogranka... Kada je 1958. godine veliki poznavalac i istraživač porijekla stanovništva u Bosni, Milenko S. Filipović, proučavao Trebavu i Tarevce, o porijeklu tamošnjih Širbegovića je mogao samo da kaže sljedeće: “Nisam mogao da doznam ništa o njihovu poreklu”.⁶³ Porodična predaja kod Širbegovića u Tarevcima govori da su nekada živjeli u Sarajevu i da su imali brojne posjede oko donjeg toka rijeke Bosne.⁶⁴

Ove stare veze poznaje i usmena tradicija očuvana kod pripadnika gračaničkih Širbegovića. Porodična tradicija govori o bližoj vezi sa maglajskim i tešanjским Širbegovićima, dok tarevačke smatra nešto daljim.

godine ga nasljeđuje sin Mehmed. Đulići imaju u Karanovcu još 4 kuće, više kmetova i veći zemljišni posjed (Đulića Selište, Tezge). Hašim Đulić je 1921. godine u Boljaniću imao 7 kmetova, dok su u Karanovcu jedan han posjedovali i Obralići iz Maglaja.

63 Milenko S. Filipović, *Prilozi etnološkom poznavanju severoistočne Bosne*, Akademija nauka i umjetnosti B i H, Građa knjiga XVI, Odjeljenje društvenih nauka knjiga 12, Sarajevo, 1969., str. 91-92. Filipović piše: “Tarevci su veliko muslimansko selo. Ističu se u njemu nekadašnji begovski rodovi Mujbegovići i Širbegovići, koji su zajedničkog porekla; Muratbegovići i Mehmedbegovići takođe su zajedničkog porekla. Poslednja dva roda ne mogu se uzimati među sobom, a tako je bilo i sa prvim. Kada se jedan Mujbegović (Mehmed) oženio od Širbegovića u selu, to je bio predmet velikog negodovanja roditelja Širbegovića. Neki smatraju da su ta sva četiri roda zajedničkog porekla... Od tih Mujbegovića je poznati dr Mustafa Mujbegović, koji je poginuo na Majevici 1942.”

64 Glavni im je posjed bilo selo Tarevci (tu su imali dva čardaka spojena mostom), zatim neka sela na sjeveru Trebave, kao i Čivčije, kod Doboja. Za sada je nejasno da li se sa ovim ili nekim drugim Širbegovićima može dovesti u vezu toponim “Širbegova kosa” (na starijim topografskim kartama), odnosno “Širbegovac” (na novijim), koji se nalazi između Konjica i Boračkog jezera.

ZAKLJUČAK

Razgranata familija Širbegovića, nesumnjivo je jedna od najstarijih i najznačajnijih begovskih familija u sjevernoj Bosni, na širokom prostoru između Maglaja i Tarevaca, kao i Tešnja i Gračanice. Brojni i vrlo stari ogranci, kao i predaja da su davno bili u bližim vezama, govori o značajnoj starini ove familije na navedenom prostoru.⁶⁵

Ovim detaljnim pregledom historijskog razvoja familije Širbegovića iz Gračanice pratimo njeno postojanje od kraja XVIII stoljeća i prvog njenog poznatog člana, ujedno i rodonačelnika Ahmed-age, kroz čitavo XIX, pa i XX stoljeće.

Još 1891. godine, postoje tri domaćinstva Širbegovića (Širbega, Alage i Mehage), sa pet kuća u mahali Čiriš i jedno domaćinstvo ogranka Hadžimehmedagić (Derviš-age), sa dvije kuće u mahali Mejdan Džedid džamije. U Gračanici 1930. godine postoje samo četiri domaćinstva ove familije. Tri se nalaze u Donjem Čirišu: prvo je umrlog Ahmet-age (sa ukupno 8 članova), drugo je Hakije (3 člana) i treće Murata (sa 4 člana). Četvrto domaćinstvo, Edhemovo, se te godine nalazi na Korića Hanu (sa 5 članova).

Domaćinstvo umrlog Ahmet-age u Donjem Čirišu je na kućnom broju 46/31, odnosno 33/910, nosilac tog domaćinstva je Ibrahim Širbegović, trgovac–star 28 godina, a u njemu 1930. godine još žive: žena Hankija (Prohić)–26, sin Sead–3 i kćer Senija–1, zatim, mati Atifa (Muftić)–54, sestra Bejza–24, brat Sejfuldin–19 i brat Mehmed–15, koji je još bio đak. U domaćinstvu Hakije Širbegovića, kovača, starog 24 godine, takođe na kućnom broju 23/31, odnosno 36/910, je, osim žene Mujesere (Čajić)–18, još i nje-

gova mati Atifa (Omerbegović)–42. Mustafa Širbegović, zv. Murat, obučar, star 29 godina je nosilac domaćinstva na kućnom broju 22/31 ili 36/910, u kojem još žive njegova žena Nazifa (Safić)–25 i kćerke Hasija–5 i Devleta–1. Na Korića Hanu je domaćinstvo Edhema Širbegovića, starog 28 godina, kućni broj 97/31, sa članovima: žena Mejra (Mujačić)–26, sin Ahmet–4, kćerka Paša–2 i sin Mehmed–1 godina.

Značajnije uvećanje domaćinstava i članova familija Širbegović doživljava u drugoj polovini XX stoljeća. Relativno sporom porastu brojnosti ove familije u Gračanici (u odnosu na neke druge) su doprinijeli razni činioci kao što su značajno odseljavanje (naročito u Maglaj, Tuzlu) i relativno malo muške djece. Bilo bi interesantno analizirati detaljnije domaćinstva Širbegovića oko 1965. godine i početkom XXI stoljeća, jer bi nam podaci o brojnosti i članovima te familije u četiri perioda (1891, 1930, oko 1965 i prvih godina ovog stoljeća) sa vremenskim intervalom od 35–40 godina, omogućili detaljnije upoznavanje njenog razvoja, sve do danas. Članovi ove familije se odavna imaju brojne posjede u okolini Gračanice, trgovačke i zanatske obrte, značajno doprinose razvoju javnog, kulturnog i političkog života u Gračanici, pa i šire. Stjecajem historijskih okolnosti, ogranak Hadžimehmedagića je odavno nestao, a od četvorice sinova Mustafa-age, samo su dvojica ostavili muško potomstvo. Tako danas svi Širbegovići, koji svoje porijeklo vežu za Gračanicu, potomci su Širbega (njegovih sinova: Ahmet-age, Rašid-age, Hakije i Murata) ili Mehage (odnosno njegovog sina Edhema). Ovaj pregled familije obuhvata njen razvoj samo do sredine XX stoljeća i familijarne i porodične veze pojedinih članova rođenih prije 1950. godine (interesantno je da se najčešće pojavljuju dva muška imena, Ahmed i Mehmed, oba po pet puta).

Suvremeni razvoj familije tokom druge polovine XX stoljeća i detalje pojedinih familijarnih veza, je za razliku od ranije prošlosti, već puno lakše rekonstruisati, a može se lahko i nadopunjavati.

65 U tom pravcu se govori i u navedenoj opširnoj studiji o begovskim posjedima i familijama u Bosni i Hercegovini. (Husnija Kamberović, isto, str. 183, 190.) Autor navodi Širbegoviće među značajnijim begovskim familijama sjeveroistočne Bosne. Prema njegovom istraživanju, oko 1918. godine Širbegovići imaju posjede u kotaru Gradačac (str. 194). Takođe spominje nekog Šemsi-bega Širbegovića koji krajem XIX stoljeća ima zemljišne posjede kao begluk kod Dervente (str. 240–241).

